

TIEN VRAGEN aan een tijdschriftexpert
·> MATHIJS SANDERS

In april 1997 stonden zij aan de wieg van *Tijdschrift voor Tijdschriftstudies* en na elf jaar nemen redacteurs Mathijs Sanders en Helleke van den Braber afscheid. Als slotwoord vulden zij voor ons de rubriek '10 Vragen' in.

- 1] Bij welk tijdschrift had u graag in de redactie willen zitten?
Graag zou ik eens aanschuiven bij de redactie van *The American Mercury*, in 1924 opgericht door de criticus Henry L. Mencken. In de jaren twintig en dertig moet het een van de meest vitale periodieken in de Verenigde Staten geweest zijn. In Nederland werd het tijdschrift ook wel waargenomen door critici als Marsman en Ter Braak die een nieuwe impuls wilden geven aan de polderlandse letteren. Onlangs las ik in de eerste jaargangen van het tijdschrift en liet ik mij verrassen door het verbale vuurwerk van Mencken, zijn eigenzinnige keuzes en het merkwaardige netwerk waarvan hij zich bediende. Een blik achter de schermen is natuurlijk niet meer mogelijk. We moeten het stellen met de papieren sporen die het blad heeft achtergelaten en die zijn – zoals bij veel tijdschriften uit deze jaren – spannend genoeg.
- 2] Wat is het merkwaardigste tijdschrift dat u ooit onder ogen is gekomen?
Toen ik eind jaren negentig mijn proefschrift voorbereidde, stuitte ik in de Universiteitsbibliotheek van Utrecht op *Het Dompertje van den Ouden Valentijn* (1867-1900), een door katholieke polemisten op touw gezet tijdschrift dat de strijd aanbod tegen alle uitwassen van de moderne tijd, de 'valsche verlichting' van het goddeloze liberalisme in het bijzonder – het 'niet-denkend deel der natie' dus. Zoals het veel periodieken met grote oplagen verging is ook *Het Dompertje* in de schaduw van de geschiedenis verdwenen (de Utrechtse exemplaren moesten in 1999 nog voorzichtig worden opengesneden). Het blad is een staalkaart van stijlen en van journalistieke en literaire vormen,

een voorraadschuur ook van humoristische technieken. Intussen was het natuurlijk wel 'Rome of de dood'.

- 3] *Van welk tijdschrift herleest u oude nummers voor uw plezier?*
Twee jaar geleden schafte ik bij een inbreidende stadsbibliotheek alle jaargangen van het Nederlandse letterkundige recensietijdschrift *Den Gulden Winckel* (1902-1940) aan. Dat tijdschrift stelde zich tot doel om zoveel mogelijk boeken uit binnen- en buitenland te bespreken voor een groot algemeen lezerspubliek. Daardoor was het blikveld van dit maandblad veel breder dan dat van meer programmatische literaire tijdschriften. Voor wie iets wil leren over literatuur en het literaire bedrijf in de eerste helft van de twintigste eeuw is *Den Gulden Winckel* een echte aanrader – van de omslagen tot en met de advertenties. Het is te hopen dat deze rijke bron spoedig integraal gedigitaliseerd wordt, al kan het turen naar een beeldscherm het plezier van het willekeurig doorbladeren natuurlijk niet evenaren.
- 4] *Van welk tijdschrift betreurt u de ondergang het meest? Van welke het minst?*
Binnen mijn vakgebied was de ondergang van het *Tijdschrift voor Literatuurwetenschap* wel zeer te betreuren. Dat was een degelijk en leesbaar tijdschrift dat voorzag in de behoefte aan een Nederlandstalig literatuurwetenschappelijk forum. Tijdschriften op het gebied van de geesteswetenschappen verkeren in zwaar weer. Intussen laat ook ik veel tijdschriften ongelezen maar de ondergang wens ik ze niet toe.
- 5] *Wanneer en waarom bent u met (onderzoek naar) tijdschriften begonnen?*
Tijdens mijn studie Nederlands in Utrecht bracht Wilbert Smulders een groep studenten met groot enthousiasme in aanraking met literaire tijdschriften uit het Interbellum. Dat was medio jaren negentig, toen het onderzoek naar de infrastructuur van het literaire leven een nieuwe impuls kreeg. Niet alleen een beroemd tijdschrift als *Forum* bleek interessant, ook het tijdschrift *De Gemeenschap* – het in 1925 opgerichte *Maandschrift voor Katholieke Reconstructie* – bleek intrigerende vragen op te roepen. Van Wilbert Smulders leerde ik hoe je tijdschriften kon lezen. In 1996 schreef ik een afstudeerscriptie over de aanwezigheid van de Franse filosoof Jacques Maritain in *De Gemeenschap*. Die scriptie lag aan de basis van mijn promotie-onderzoek (1997-

2002) naar literatuuropvattingen in katholieke, algemene en letterkundige tijdschriften tussen 1870 en 1940 (*Het spiegelend venster*). Tijdschriften vormen prachtig materiaal voor iedere moderne historicus. Zij tonen immers het heden van toen, al moet dat heden natuurlijk wel in ons eigen heden tot spreken worden gebracht.

Optionele vraag: Wat is uw professionele relatie met tijdschriften?

Sinds 2004 ben ik redacteur (inmiddels ook redactiesecretaris) van het wetenschappelijke tijdschrift *Nederlandse Letterkunde*. Het ‘vak’ leerde ik als medeoprichter en redacteur van *TS. Tijdschrift voor tijdschriftstudies*.

- 6] *Wat was uw grootste of meest bijzondere tijdschrift-gerelateerde vondst?*
In mijn proefschrift schenk ik nogal veel aandacht aan een volstrekt vergeten dichter en literatuurcriticus, de priester Antoon Binnewiertz (1870-1915), die ik op het spoor kwam in periodieken als *De Katholiek* en *Van Onzen Tijd*. Binnewiertz bleek een intrigerende figuur in wie de spanning tussen moderne literatuur en katholieke orthodoxie goed gedramatiseerd kon worden. Binnewiertz heeft een onvoorstelbaar hoge prijs betaald voor zijn liefde voor de poëzie van Kloos en Gorter: onderdrukking, uitsluiting en uiteindelijk verbanning uit de eigen kring. Deze Binnewiertz is gemakkelijk weg te zetten als een derderangs dichter en een al te dweepzieke naprater van de zo bewonderde ‘modernnen’. Ik heb geprobeerd hem een stem te geven, niet in een poging tot rehabilitatie maar om de dynamiek van de moderne literatuur te tonen.
- 7] *Wat is uw grootste tijdschrift-gerelateerde ambitie?*
Mijn ambitie is het leveren van een bijdrage aan het laten bestaan – ook in digitale tijden – van tijdschriften die visies en ideeën produceren. Dat wil ik doen als redacteur van een kwetsbaar maar belangwekkend tijdschrift en als abonnee van juist dat soort tijdschriften. Het maken van een mooi tijdschrift met een goede groep mensen.
- 8] *Droomt u weleens van tijdschriften en zo ja, zijn dat prettige dromen?*
In donkere uren schrik ik wel eens wakker – zie onder 7.

- 9] Stel, u richt morgen een tijdschrift op. Welke auteurs (dood of levend) zou u voor artikelen of bijdragen willen vragen? Waarom? Wat zou het thema / de titel van het tijdschrift zijn?
Laat ik eens op klassieke wijze verzuchten dat er al erg veel tijdschriften in ons vaderland zijn die aandacht, zorg en vooral werkkraft vragen.
- 10] Op welke tijdschriften bent u geabonneerd? Op welke tijdschriften zou u geabonneerd willen zijn?
Ik ben sinds mijn studententijd geabonneerd op het sympathieke tijdschrift *Vooy's* en daarnaast op *Parmentier*, *De Groene Amsterdammer* en natuurlijk op *TS*. Verder schaf ik nogal eens losse nummers aan van vaktijdschriften en algemene periodieken. Van talloze tijdschriften begeer ik een abonnement - *The New Yorker* voorop - maar tijd en ruimte houden nu eenmaal een noodzakelijke beperking in.

·> HELLEKE VAN DEN BRABER

- 1] Bij welk tijdschrift had u graag in de redactie willen zitten?
In de redactie van elk nieuw tijdschrift dat zichzelf aan het opstarten en uitvinden is. De eerste maanden en jaren van een nieuw blad zijn leuk en spannend: wat gaan we opnemen, en wat niet? Welke visie hanteren we (en hanteren we eigenlijk wel een visie?) Op welk publiek richten we ons eigenlijk? En hoe zit het met het geld, met de distributie, met de abonnees? In de beginjaren van *Ts* werd het blad gemaakt door een groepje jonge onderzoekers en pas afgestudeerde letterenstudenten, die in overleg met een veel ervarener bestuur het tijdschrift in elkaar zetten. Ik herinner me nog de frequente Ansichtkaarten met tips, goede raad en aansporingen die Nop Maas de redactie stuurde (ze zitten deels nog in het *Ts*-archief), en ook het succesvolle eerste symposium in Huize Heyendael in Nijmegen, dat goed werd bezocht en dat ons veel nieuwe abonnees opleverde.